

tankesmedjan
TIDEN

NR 4 | 2017

==== RAPPORT ====

”TIGGARNA” OCH VÅRT ANSVAR

Vad som krävs för att de förtryckta
och nödställda ska slippa vädja
om våra allmosor

THOMAS HAMMARBERG

ISBN 978-91-88224-34-7

© Tankesmedjan Tiden 2017

Text: Thomas Hammarberg

Grafisk form: Kim Ingesson

Tryckeri: Linderoths, 2017

”TIGGARNA” OCH VÅRT ANSVAR

Vad som krävs för att de förtryckta och nödställda ska slippa vädja om våra allmosor

- ◆ **Många hoppas att få ett tillfälligt jobb med ersättning.** Det är ytterst sällan sådana möjligheter yppar sig; utan språkkunskaper har de svårt att konkurrera. Återstår att samla pantburkar, sälja en tidning – eller tigga. *Behållningen är blygsam* och har försämrats med tiden. Det kan ta flera veckor innan resekostnaderna är täckta. Ändå väljer de att komma, många av dem har dessutom kommit på återbesök.
- ◆ **Förklaringen är att livet i hemlandet är värre.** Det handlar om en *bråddjup fattigdom*, en misär lika svår som i de fattigaste ländernas värsta slumområden. Det handlar om en endemisk arbetslöshet och avsaknaden av ett socialt skyddsnet för dessa de mest utsatta.
- ◆ **De allra flesta av dem är romer.** Fördomarna mot dem, *antiziganismen*, har marginaliserat dem i deras hemorter. Extremistgrupper utsätter dem för hatbrott och även politiker pekar ut dem som syndabockar när det passar (inte minst under valkampanjer). Antiziganismen fördjupar deras utsatthet. Alltför litet har gjorts för att bemöta denna form av rasism.
- ◆ **Medellivslängden bland romer** beräknas vara drygt tio år kortare än för den övriga befolkningen i Rumänien. Detta speglar inte minst brister inom den förebyggande och kurativa sjukvården, där korruptionen tenderar att *utestänga romer*. Boendestandarden är utomordentligt primitiv och romska familjer drabbas inte sällan av vräkningar. Skolan fungerar illa för denna minoritet och romer i alla åldrar är fortfarande i hög utsträckning analfabeter.
- ◆ **Antiziganismen och de rasbiologiska fördomarna mot romer** fortlever i dagens Europa. Att Sverige nu skulle medverka till repressiva åtgärder mot just denna *den mest nedtryckta folkgruppen* på vår kontinent kan förefalla otänkbart. Men det är faktiskt innebörden av de förbudskrav som förts fram i den svenska debatten.

- ◆ **Att kriminalisera en vädjan** om hjälp strider mot en human människosyn. Att busa polisen på just dessa vädjande människor vore dubbelt vidrigt med tanke på deras bakgrund och det romska folkets historia. Dessutom: ett sådant beslut skulle tveklöst användas av högerextrema rörelser i hemländerna som ett "bevis" för att dessa människor inte heller accepteras i andra länder.
- ◆ **Den här skriften påminner** om att också de utsatta EU-medborgarna faktiskt har *mänskliga rättigheter*. Som medborgare i ett EU-land ska de ha samma rättigheter som andra medborgare i unionen, inklusive att utnyttja den öppning som finns för fri rörlighet inom unionen.
- ◆ **Ansvar för att ge romerna** i Europa upprättelse och en möjlighet att bryta sig loss från misären och utanförskapet ligger förstås i första hand på deras hemländer. Även EU har ett stort ansvar; den fortsatta diskrimineringen av romer kränker de värderingar som unionen och dess institutioner skulle försvara. Men *världandet har också ett ansvar för de besökande*.
- ◆ **Stöd till nödvändiga reformer** i hemländerna, bidrag till effektivare insatser från EU och ett humant, rättighetsbaserat bemötande av dem som kommit hit – det är stommen i det *helhetsprogram* som presenteras i denna skrift. I alla tre dimensioner görs en del, men ingenstans tillräckligt. Även om detta program skulle börja genomföras fullt ut kommer det att ta viss tid innan effekten blir sådan att de som nu vädjar om vår hjälp inte längre känner behov av detta. Till dess är vår medmänskliga solidaritet satt på prov.

INNEHÅLL

FÖRORD	1
LIVET I HEMLÄNDERNA	5
VISTELSEN OCH BEMÖTANDET I SVERIGE	11
REGERINGENS ÅTGÄRDER	16
DEBATTEN	18
ARGUMENTEN FÖR "HÅRDARE TAG"	23
EN HUMAN STRATEGI FÖR RÄTTVISA OCH FÖRÄNDRING	29
HELHETSPROGRAMMET I PUNKTFORM	35
REFERENSER	39

FÖRORD

Närvaron av fattiga EU-medborgare i våra tätorter har väckt starka reaktioner – alltifrån djup medkänsla till irriterad aggressivitet. Många har känt en förvirring eller rent av ångest: hur borde man ställa sig till dessa besökares vädjan om hjälp?

Opinionen har blivit påtagligt polariserad. På många platser finns grupper som engagerat sig för de utsatta EU-medborgarnas rättigheter och som försökt stödja dem inte minst vad gäller rimliga övernattningsmöjligheter och att söka jobb. En spontan, oorganiserad men imponerande folkrörelse har vuxit fram.

Samtidigt har högerextremister sett dessa EU-medborgare som hatobjekt och hetsat mot deras närvaro på sina nätsajter. Det har tveklöst bidragit till de många hatbrotten. Bland partierna var Sverigedemokraterna tidigt ute med rasistiskt förtal och krav på förbud.

Allt tyder på att många svenskar tycker synd om "tiggarna" men på samma gång känner sig obekväma inför att se dem. Jag har mött ett antal personer som berättat om olust eller dåligt samvete över att de inte velat konfronteras av dessa människor och de problem de representerar. För en del blir det då lättast att vända ryggen till.

Deras närvaro illustrerar tydligt den enorma klyftan mellan oss förhållandevis välbärgade och skyddade och dem, de djupt fattiga och nedtryckta. Och detta mitt på vår europeiska kontinent.

Det är en påminnelse man skulle vilja slippa, det är lockande att förtränga den verkligheten. Eller att peka på att ansvaret inte ligger hos oss.

Den här skriften utgår från att vi faktiskt har ett ansvar. Inte bara som medlem av EU eller genom våra folkrättsliga åtaganden för mänskliga rättigheter. Utan också mot bakgrund av vår människosyn och respekt för alla människors lika värde och värdighet.

Därför bör vi försöka förstå varför vissa människor bland oss har trampats ned till den grad att de inte ser en annan utväg än att vädja om en allmosa. Vi bör lyssna till dem. Och vi bör inse att vi har en möjlighet att bidra till att svårt förtryckta människor faktiskt får upprättelse.

De är medmänniskor, mammor, pappor och individer med särdrag; deras identitet är inte att vara tiggare. Vi kallar dem utsatta EU-medborgare och när sammanhanget kräver att vi använder t-ordet omger vi det med citattecken: "tiggare".

Skriften skisserar en rad åtgärder som vi skulle kunna vidta för att bryta igenom de onda cirkelarna – varav en är fördomarna i hemländerna och här.

Jag antar att skriften kommer att ses av vissa som partisk. Jag medger gärna att jag är partisk – när det gäller mänskliga rättigheter. För alla.

Enskededalen i mars 2017

Thomas Hammarberg

Hur många är romer bland de utsatta EU-medborgarna?

Det finns ingen precis statistik över antalet romer och därmed inte heller om deras andel av befolkningen. Den princip som slagits fast, bland annat av Europarådet, är att etnisk tillhörighet bestäms av individen själv – den som säger att hen är rom är rom.

Detta påverkar bedömningarna. I exempelvis Rumänien kan det vara stigmatiserande att bli betraktad som rom och därför är de officiella uppskattningarna över antalet romer missvisande. Personer med klar anknytning till den romska kulturen och med en romsk etnisk bakgrund uppskattas i Rumänien av trovärdiga bedömare vara omkring tre gånger fler än den officiella siffran på drygt 660 000.

Till bilden hör också att romerna inte är en homogen grupp, olikheter finns i fråga om språk, religion och yrkesbakgrund. Klart är emellertid att den överväldigande majoriteten av de utsatta EU-medborgare som kommit till Sverige har romskt ursprung.

LIVET I HEMLÄNDERNA

Det är viktigt att försöka förstå *varför* de utsatta EU-medborgarna – de flesta romer från Rumänien och Bulgarien – över huvud taget kommer hit. Det handlar definitivt om situationen där hemma. En avgörande faktor är arbetslösheten som är vitt spridd inte minst bland romer. Familjerna har vanligtvis många barn och resorna utomlands handlar om att försörja dem och ge dem en bättre start än vad föräldrarna fick.

Romer i Rumänien och flera andra europeiska länder är fortfarande berövade grundläggande mänskliga rättigheter. De befinner sig alltfjämt långt efter majoriteten av befolkningen vad gäller utbildning, jobb, boendestandard och hälsa. I grunden handlar det om ren misär. Det uppskattas att inte mindre än 90 procent av romerna inom EU lever i fattigdom.

Dessa akuta sociala problem griper in i varandra i en negativ spiral. Om man som barn inte får tillräcklig skolundervisning kommer man att missgynnas av arbetsmarknaden. Om man inte kan skaffa ett jobb kan man inte förbättra sitt boende. Dåliga boendeförhållanden påverkar i sin tur hälsan och barnens möjligheter till studier. Denna onda cirkel tenderar att bestå från generation till generation.

RÄTTEN TILL UTBILDNING

En aspekt måste prioriteras om misären ska brytas: skolgång. Många romska barn står fortfarande helt utanför de nationella utbildningssystemen. Även bland dem som skrivs in i skolan är bortfallet stort och studieresultaten är i allmänhet låga. Inte ens hälften av romerna i Europa fullföljer grundskolan och bara 15 procent fortsätter studera på gymnasienivå.

En bidragande orsak till de utbildningsproblem som romska barn möter är den utbredda analfabetismen bland deras föräldrar. Det pekar också på betydelsen av en utbyggd förskola. För barn som kommer från en bakgrund med

Inte ens hälften av romerna i Europa fullföljer grundskolan och bara 15 procent fortsätter studera på gymnasienivå.

”

begränsade studietraditioner kan ett förstärkt stöd under tidiga år vara avgörande. Tyvärr är inte förskoleverksamheten gratis för familjerna på många platser. Många barn bor också där det inte finns några förskolor i närheten och med dyra och besvärliga transporter.

Ett annat problem är den rutinmässiga placeringen av romska barn i särskolor eller specialklasser för elever med intellektuell funktionsnedsättning. Europadomstolen för mänskliga rättigheter uppmärksammade att romska barn i Tjeckien i många fall automatiskt blivit satta i klasser för elever med inlärnings-svårigheter. Även uppenbart begåvade barn har utsatts för detta.

Frivilligorganisationen European Roma Rights Centre (ERRC) har visat att det var 27 gånger mer troligt att romska barn i Tjeckien blev placerade i särskolor eller specialklasser än andra barn. Europadomstolen fann att detta mönster av rassegregation stred mot Europakonventionen (Artikel 14 om förbud mot diskriminering och Artikel 2 i Protokoll 1 om rätten till utbildning). Men denna praxis har fortsatt i en rad skolor.

Domstolen har också konstaterat att Tjeckien inte var ensamt om sådana

metoder. Diskriminering av romska barn i utbildningsväsendet har existerat i ett antal europeiska länder.

Kvalitativ undervisning för romska barn kräver undervisningsmaterial på deras modersmål. Även om det inte är enkelt, särskilt om man betänker det romska språkets dialektala variationer, krävs en medveten ambition att möta det behovet.

Rapporter från bland andra Amnesty International visar att lärarkåren i dessa länder ofta saknar kompetens

att ge utrymme för elever med annan etnisk bakgrund är den från majoriteten. Mer borde göras för att rekrytera romsk personal för att undervisa och arbeta i skolan. För närvarande är antalet romska lärare mycket begränsat. Försök med romska klassassistenter i en del skolor har visat sig ge positiva resultat.

Tyvärr drabbas skolor som tar emot romska barn av att föräldrarna till barn inom majoriteten flyttar sina barn till andra skolor. Det i sin tur leder till problem med att behålla lärare och att upprätthålla kvalitet i undervisningen. Skolor med romska barn får därmed stämpeln som undermåliga.

Den bristande kontakten mellan skolan och de romska föräldrarna är ett annat problem. Där finns en tröskel som höjts av spridda fördomar och romernas utanförskap. Alltför litet har gjorts för att föräldrarna ska känna sig välkomna inom skolsystemet. Till bilden hör att de själva i många fall har negativa eller inga (!) erfarenheter av skolgång. Grundläggande vuxenutbildning är ett stort behov, vilket noterats av den svenska organisationen HEM som bedriver just vuxenutbildning bland besökande romer.

Det finns en myt om att romer inte vill att deras barn går i skola. Det är en missuppfattning. De allra flesta av föräldrarna vill att barnen ska få utbildning, de är medvetna om att detta är ett villkor för ett bättre liv. Men de är oroliga över den mobbning och de trakasserier som deras barn ofta utsätts för.

Ett annat problem är den rutinmässiga placeringen av romska barn i särskolor eller specialklasser för elever med intellektuell funktionsnedsättning.

RÄTTEN TILL ARBETE

Arbetslösheten bland romer är mycket hög i en rad länder. EU:s byrå för mänskliga rättigheter, FRA, har uppskattat att bara en tredjedel av vuxna romer i EU-länderna har anställning. Romer får i många fall inga jobb även när de har utbildning visar undersökningar gjorda i Bulgarien och Rumänien av European Roma Rights Centre, ERRC. Diskrimineringen inom arbetslivet är endemisk, särskilt i Central- och Sydösteuropa men antalet arbetslösa romer är mycket högt i hela Europa. När romer får anställning, tenderar de jobben att vara serviceyrken inom det romska samhället.

ERRC:s undersökningar visade att ett stort antal arbetssökande blev bortvalda därför att de rent visuellt kunde identifieras som romer. Många arbetsgivare medgav faktiskt att så var fallet. Även utbildade romer möter diskriminerande attityder när de söker arbete.

En annan slutsats av undersökningarna var att de statliga arbetsförmedlingarna inte var till mycket hjälp. Fördomar och även uttalad rasism bland tjänstemännen härskade på vissa offentliga institutioner.

Detta är desto mer beklagligt då romerna missgynnats av den ekonomiska utvecklingen under senare år. Deras traditionella yrken efterfrågas inte längre och många lider brist på formell utbildning. För den typen av problem skulle det behövas kompetenta och icke-diskriminerande arbetsförmedlingar.

Undersökningarna visade också att i de fall där romer har en anställning löper de risk att diskrimineras. En av fyra romer med anställning berättade att deras lön och andra villkor var sämre än för icke-romer med samma jobb.

RÄTTEN TILL BOSTAD

I land efter land i Europa lever romska familjer i hälsovådliga miljöer. Det gäller inte minst de länder från vilka EU-migranterna kommer till Sverige, särskilt då Bulgarien och Rumänien. Elektricitet, rinnande vatten och avloppssystem har antingen inte existerat eller varit otillräckliga, vilket gjort det näst intill omöjligt att upprätthålla ens den enklaste av hygien. Mödrar frågar sig hur de ska kunna skicka sina barn rena till skolan eller hur barnen ska förväntas kunna göra sina hemuppgifter under sådana omständigheter.

Familjer som bott på mark där de saknat tillstånd, ställs inför enorma svårigheter. Romska familjer har med våld blivit vräkta från sina hem. I flertalet fall har beslutet fattats av lokala myndigheter och familjerna erbjöds varken uppsägningstid eller något alternativt boende. Även i många fall där avhysningen blivit godkänd i domstol, står det klart att de genomförda vräkningarna har stridit mot såväl europeiska som internationella normer för mänskliga rättigheter. Direkt våld är inte ovanligt vid dessa vräkningar.

Ett argument som ofta förts fram vid vräkningar har varit att det planeras modern bebyggelse i området. Men romska familjer blir sällan erbjudna platser i de nya bostadsområdena. Det finns oproportionerligt många romer bland de hemlösa eller bland dem med mycket låg boendestandard. Sanningen är att det

fortfarande finns romska getton och slumstäder på vår kontinent.

Planerad stadsförnyelse fordrar ibland att människor måste flyttas. Sådana beslut kan givetvis vara berättigade, men åtgärderna måste planeras och verkställas i enlighet med normerna för mänskliga rättigheter. Normerna slår

Sanningen är att det fortfarande finns romska getton och slumstäder på vår kontinent.

fast att tvångsflyttning bara kan genomföras i exceptionella fall och då på ett rättssäkert sätt; alla som berörs måste få möjlighet att ifrågasätta beslutets legalitet inför domstol innan det sätts i verket. Man måste leta efter alternativ till tvångsflyttning genom att uppriktigt rådgöra med de berörda och de måste bli erbjudna kompensation och annat lämpligt boende om tvångsflytt-

ningen visar sig vara oundviklig.

Den kommitté som övervakar respekten för den Europeiska sociala stadgan har funnit att flera länder inte har skött sina åtaganden när det gäller romernas rätt till boende. Europadomstolen för mänskliga rättigheter har avgjort att usla boendeförhållanden kan innebära en kränkning av Europakonventionens förbud mot omänsklig och förnedrande behandling. FN:s kommitté mot tortyr har antagit en liknande ståndpunkt. Även Europarådets ministerkommitté har uppmanat medlemsstaterna att upphöra med tvångsflyttningarna och ersätta dem med överenskommelser byggda på samråd. Resultaten av dessa krav är minst sagt blygsamma.

RÄTTEN TILL HÄLSA

EU:s Fundamental Rights Agency (FRA) har uppskattat att en tredjedel av alla romer inom EU i åldrarna 35–54 år lider av hälsoproblem. Medellivslängden är betydligt kortare än för majoritetsbefolkningen, i Rumänien beräknas den vare minst tio år kortare; ERRC uppgav i en rapport 2013 att skillnaden var så hög som 16 år. Detta faktum pekar på djupa problem i den förebyggande och kurativa hälso- och sjukvården för romer.

Ett problem är att en del romer inte har täckning av en sjukförsäkring, hela 20 procent inom EU, enligt FRA. Ett annat, besläktat, hinder är att barn växer upp utan födelseattest – i en formell mening existerar de inte – vilket orsakar svårigheter att få medicinsk behandling. Det finns också vuxna romer som saknar identitetshandlingar. Dessa personer, papperslösa i sitt eget land, får stora svårigheter när de söker sjukvård.

Men det finns andra hinder är de rent byråkratiska. Besökande EU-migranter här har berättat hur illa de blivit behandlade i hemlandet när de har sökt vård. De pekade på två huvudproblem; antiromska fördomar och korruption. Även i situationer där vården i princip skulle vara fri avkrävdes de hjälpsökande betalning – som de inte hade råd med.

Kvinnor drabbas särskilt av utestängningen från hälsovården. Många kvinnors alltför täta graviditeter är en konsekvens av det.

Kombinationen av usla och miljöfarliga boendeförhållanden, fattigdiet och

brist på både förebyggande och akut sjukvård har skapat en svår hälsokris inom de romska samhällena.

ANTIZIGANISMEN – ROTEN TILL MISÄREN OCH UTANFÖRSKAPET

Det vore ett misstag att se fattigdomen bland romer som enbart ett socialt problem. Roten till utanförskapet med alla dess konsekvenser är antiziganismen. Det är de djupt rotade och vitt spridda fördomarna mot romer som är själva bränslet bakom den systematiska diskrimineringen.

Det är ingen slump att romska barn – även de mest begåvade – automatiskt placeras i hjälpklass, att de utsätts för mobbning, att andra föräldrar flyttar sina barn från skolor med romska elever och att standarden på undervisningen för de som blir kvar försämras.

Det är inte heller en tillfällighet att just romer har svårt att få jobb, att deras platssökande inte ger resultat när det framkommer att de är av romsk härkomst och att inte ens högt utbildade romer får anställning. Det bidrar ytterligare till att motivationen att studera försämras bland romska ungdomar.

Det är inte heller någon slump att el-ledningar och asfaltsbeläggning upphör när man närmar sig en romsk bosättning, att många romska familjer haft svårt att få lagfart för att säkerställa sitt boende eller att så många vräkningar, utan att bli erbjudna något alternativ, fortfarande genomförs i europeiska länder.

Inte heller är det en tillfällighet att romers genomsnittliga livslängd är så mycket kortare än majoritetsbefolkningens, att de ofta är utestängda från möjligheten till sjukvård, även i akuta fall, eller att många inte omfattas av en offentlig sjukförsäkring,

Dessa fakta bildar ett antiziganistiskt mönster. I grunden handlar detta om djupt fördomsfulla attityder och falska myter med rötter i rasbiologiska teorier och nazistiskt tankegods som alltför sällan blottläggs eller diskuteras.

Det är sådana föreställningar som ledde till att hundratusentals romer mördades under trettio- och fyrtiotalen av nazister och fascister. I vissa europeiska länder utplånades mer än hälften av den romska befolkningen.

Men rötterna går ännu längre tillbaka. I Rumänien var romerna slavar i århundraden, ända fram till 1855 då slaveriet formellt avskaffades. Även andra länder har en skamlig historia av förtryck av denna minoritet, inklusive massmord och deportationer. Övergripen i Sverige under förra seklet belystes i den vitbok som publicerades våren 2014 med titeln *Den mörka och okända historien. Vitbok om övergrepp och kränkningar av romer under 1900-talet.*

Det är de djupt rotade och vitt spridda fördomarna mot romer som är själva bränslet bakom den systematiska diskrimineringen.

”

VISTELSEN OCH BEMÖTANDET I SVERIGE

Misären och utanförskapet på hemorten är förklaringen till varför dessa EU-medborgare kommer till Sverige för att söka sig en inkomst. Många av dem har haft förhoppningar om att hitta ett enkelt, tillfälligt arbete.

Innan den europeiska ekonomiska krisen slog till kunde ett antal av dem finna säsongsjobb i det sydliga Europa. Men här har de, med mycket få undantag, inte lyckats finna ens högst tillfälliga jobb. Det som återstått har varit att samla och pantsätta burkar och tomflaskor, sälja en tidning – och att tigga.

Mönstret är att de kommer i grupp, några medlemmar i samma familj som sedan samarbetar när de är här. Det är främst kvinnor som sitter och vädjar om bidrag till pappmuggen. En del män tigger också (med sämre resultat) men har som regel på sin lott att organisera verksamheten, liksom övernattningen, samt att samla pantburkar.

Många har fått hjälp att skriva en vädjan på en bit wellpapp, ofta med ett tummat foto på barn. Det är just barnen de talar om när man får kontakt. ”Det är för deras skull vi är här”, säger i stort sett alla, särskilt kvinnorna. De är oroliga för hur barnen har det där hemma, nu omhändertagna av far- eller morföräldrar eller andra släktingar.

En hel del av dessa besökare har återvänt hem tidigare än planerat – utan de pengar de hoppats kunna ta med sig för barnens framtid. En del därför att hälsan inte klarat påfrestningarna men många också av rädsla.

Livet på gatan är svårt. Många av de som tigger sitter långa dagar, också i dåligt väder. Deras hälsa far illa. Det gäller inte minst kvinnor vars hälsotillstånd i en rad fall varit nedsatt redan tidigare.

Själva övernattningen är ännu svårare för de flesta; många måste ligga ute även under de kallaste nätter. Osäkerheten om var och hur man får övernatta skapar oro och stress. Till detta kommer hot från två håll: från svenska högerextremister och från kriminella element som kommit från hemlandet.

Många har fått hjälp att skriva en vädjan på en bit wellpapp, ofta med ett tummat foto på barn. Det är just barnen de talar om när man får kontakt. ”

HATBROTT OCH GROVT UTNYTTJANDE

Hatbrotten mot dem har varit många. Extremistiska hatsajter har gett adresser till tillfälliga boplatser – med underförstått budskap. Husvagnar har satts i brand, tält skurits sönder och sovande personer överfallits.

I Stockholm med omnejd har några särskilt vidriga hatbrott genomförts. I Västerhaninge attackerades en familj med vattenspruta och senare med tillhyggen. I såväl Kista som Berzelii park utsattes "tiggare" av överfall med frätande vätska. Vittnesmål tyder på att den brand i Högdalen 2015 som dödade en person och skadade en annan svårt kan ha varit anlagd – lägret hade en hotbild.

Därutöver har förekommit en nästan daglig plåga för många som tigger: de trakasseras och utsätts för hotelser, okvädningsord, fula gester och sparkar mot muggen. Kvinnor, men också män, har utsatts för påträngande sexuella "inviter".

En del har dessutom utsatts för hotelser av landsmän som i kriminellt syfte kommit hit för att kamma in en del av de pengar som tiggandet kan ge. Det har

” Ett problem är att offren drar sig för att anmäla, av rädsla för repressalier från förövarna och på grund av bristande förtroende för polisen.

också förekommit några exempel på ren människohandel där någon förts hit för att "betala av en skuld". Det har förekommit fall där kvinnor pressats in i prostitution.

Polisen har haft svårigheter att hantera dessa fall liksom de hatbrott som utförts av de svenska extremisterna. Ett problem är att offren drar sig för att anmäla, av rädsla för repressalier från förövarna och på grund av

bristande förtroende för polisen. Förhoppningsvis kommer polisens uppgradering av arbetet mot hatbrott också få till effekt att brottsligheten mot de romska besökarna verkligen åtgärdas och får rättsliga efterspel.

KRISEN KRING ÖVERNATTNINGARNA

Möjligheten till rimlig övernattningsplatser har blivit ett akut problem. Tillfälliga boenden i parker, skogsdungar, illa parkerade bilvrak och andra olämpliga platser har väckt politisk irritation och använts som argument för förbud. Det är centralt att just denna fråga får en snar lösning också med tanke på de hälsorisker som besökarna själva nu löper.

De flesta kommuner, däribland Stockholm, har hittills inte erbjudit någon långsiktig boendelösning. Men det finns några kommuner som har utarbetat lösningar – ofta i samarbete med frivilliga organisationer. En kommun som arbetat med viss framgång i denna fråga är Lund i Skåne där principen om "tak över huvudet" verkligen respekteras. Enkla boenden har gjorts tillgängliga för tre månader – den tid en EU-medborgare har rätt att vara i landet utan fast försörjning – vilket skapat möjlighet till att duscha, tvätta kläder, söka jobb, få information om bland annat reproduktiv hälsa och preventivmedel samt även få viss språkundervisning – d.v.s. ett mer människovärdigt liv. Däremot har föreställningar om att sådana konstruktiva lösningar skulle fungera som en stark

magnet på andra EU-medborgare – och många fler skulle flockas till en sådan kommun – inte besannats.

De härbärgen som öppnats av organisationer i Stockholmsområdet med kommunalt stöd erbjuder enbart kortvariga vistelser, normalt fem dagar och bär prägeln av en tillfällig lösning.

Besökarna själva har ingen önskan att störa ordningen, skräpa ned eller trotsa lokala förordningar; det ligger självklart inte i deras intresse. Problemet är att de inte har medel att ta in på hotell eller ens vandrarhem.

Bristen på officiell handlingskraft i de flesta kommuner att försöka lösa denna fråga praktiskt har varit påfallande. Inte ens campingplatser har varit tillgängliga för dessa utsatta människor att slå upp ett tält eller placera en husvagn på. Signalen har varit att de inte var välkomna. Avhysningarna har markerat detta ytterligare.

AVHYSNINGARNA

Inte minst i Stockholmsområdet har en serie vräkningar – så kallade avhysningar – genomförts. Föreningen HEM och Civil Rights Defenders har följt denna verksamhet nära och rapporterat om en rad brister i själva genomförandet av dessa åtgärder.

Förvarningar har ibland inte getts alls och när sådana gjorts har ofta avsaknaden av en tolk gjort "samtalen" meningslösa. Det har också rapporterats att viktiga ägodelar har konfiskerats, inklusive madrasser och i något fall också livsviktig medicin.

Tidigare togs det formella beslutet om avhysning av kronofogden vilket innebar vissa rutiner och även en möjlighet till överklagande; dock genomfördes beslutet även när det överklagats. På senare tid har förfarandet ändrats och polisen agerar nu ofta på eget initiativ med hänvisning till ordningslagen. Fortfarande råder en oklarhet om det politiska beslutsfattandet bakom avhysningarna – vem är ytterst ansvarig?

Något verkligt alternativ för övernattningslösning har inte erbjudits i samband med avhysningarna. Samtidigt har de som haft filter eller täcken i flera fall förlorat dem vid vräkningen. Ett begränsat antal av dem har kunnat få plats några dagar på de nödboenden som med kommunens stöd ställts i ordning av frivilliga organisationer som Filadelfia. Andra har inte sett någon annan utväg än att ligga ute, oavsett väder. En del försöker resa ett vindskydd i en skogsdunge intill, väl medvetna om att det är en tidsfråga innan de också drivs därifrån.

Europarådets kommissionär för mänskliga rättigheter har riktat kritik mot avhysningarna av de utsatta EU-medborgarna och påpekat att sådana vräkningar, när de är nödvändiga, bara kan genomföras med respekt för vissa regler. En sådan regel är att man inte ska vräka personer till hemlöshet utan erbjuda ett boendalternativ. Därutöver krävs vissa andra förberedande åtgärder som

Fortfarande råder en oklarhet om det politiska beslutsfattandet bakom avhysningarna – vem är ytterst ansvarig?

”

exempelvis tidig förvarning med kommunikation som förstås av de utpekade. Oberoende jurister som varit i kontakt med avhysta personer har också rapporterat att det rått oklarheter om vilka lagar eller förordningar som faktiskt tillämpats och vilken myndighet som fattat beslutet.

Av såväl humanitära som formella skäl är det angeläget att förhållandena kring avhysningarna blir föremål för en seriös, kritisk granskning under vilken också beaktas påpekanden från de internationella organisationer som bevakar frågor om mänskliga rättigheter. I sökandet efter lösningar blir samarbetet med enskilda organisationer viktigt. Flera av dem har påpekat att vad som krävs är förebyggande åtgärder, särskilt att lagliga, billiga boenden görs tillgängliga. I grunden handlar detta om politisk vilja, det visar inte minst det faktum att lösningar varit möjliga i de kommuner som försökt.

POLISIÄRA INGRIPANDEN PÅ GATAN

Det är tillåtet att tigga i Sverige. Polisingripande mot en person som vädjar om pengar kan därför bara ske om den som tigger bryter mot ordningslagen eller andra föreskrifter.

Vad som sker i praktiken är att patrullerande poliser håller en viss uppsikt över personer som sitter och tigger och ingriper om dessa anses sitta på en plats där de utgör ett hinder för till exempel fotgängare. Företrädare för polisen

” Det är tillåtet att tigga i Sverige. Polisingripande mot en person som vädjar om pengar kan därför bara ske om den som tigger bryter mot ordningslagen eller andra föreskrifter.

uppger att rutinen i sådana situationer är att tala med den som tigger och uppmana hen att flytta sig. Om detta inte åtgäddas kan polisen föra bort personen. Fall har rapporterats om att den bortförde blivit omskakad av detta ingripande och haft svårt att orientera sig från den nya placeringen (många av besökarna kan inte läsa gatuskyltarna).

En annan typ av polisingripanden görs då en person under arton år hittas tiggande. Rutinen då är att föra denna person till socialtjänsten – om möjligt med en

vuxen anhörig. Där brukar beslutet bli att den minderårige skickas till hemlandet. Hanteringen av sådana fall – det har inte varit många – är självfallet mycket grannläga – och det är förstås viktigt att barnkonventionens regler respekteras.

Ett problem i samband med sådana polisingripanden på gatan har varit språkförbistring. Polisen har stegvis utvecklat tolkinstrumenten, men kvar står risken för grova missförstånd grundade i kulturella skillnader.

STÖD VID SJUKDOM ELLER GRAVIDITET

Ett annat akut problem gäller möjligheten till sjukvård vid behov. Det normala borde vara att de besökare som blir sjuka under vistelsen här ges en vård som sedan betalas av ett försäkringssystem i hemlandet.

Det har emellertid visat sig att en del av besökarna inte är registrerade för

sjukförsäkring där hemma. Något fall har kunnat redas ut med hjälp av rumänska ambassaden som haft tillgång till dataregistret över försäkrade, andra fall har förblivit olösta med en dryg skuldbörda för behandlade personer.

Av särskild betydelse är att möjligheten till sjukvård existerar för kvinnorna bland de utsatta EU-medborgarna, inte minst när det gäller reproduktiv hälsa.

Det är av betydelse att denna fråga klaras ut så att akut, livsnödvändig behandling inte hindras av byråkratiska eller ekonomiska svårigheter. Det bör understrykas att Läkare i världen och Röda Korset bedriver en viktig verksamhet i Stockholmsområdet och att viktiga frivilliga insatser också görs i Göteborg och andra kommuner.

Av särskild betydelse är att möjligheten till sjukvård existerar för kvinnorna bland de utsatta EU-medborgarna, inte minst när det gäller reproduktiv hälsa.

”

BARN BLAND EU-MEDBORGARNA

Ytterst få av de besökande har tagit med sig minderåriga barn, även om det förekommit i något enstaka fall. Det vanliga är att barnen stannar hemma, ofta under omvårdnad av far- och morföräldrar eller andra släktingar. Frågan om skolgång här har därför inte blivit aktuell i bred omfattning.

Om och när sådana fall uppträder så är det viktigt att dessa barn inte diskrimineras i förhållande till andra barn. FN:s barnkonvention ger här vägledning i linje med principen om barnets bästa. Barn som vistas i landet längre än för ett kortare besök har rätt till skolgång under förutsättning att det finns ordnade boendeförhållanden.

INSATSER FÖR ATT GÖRA BESÖKET MENINGSFULLT INFÖR FRAMTIDEN

Frivilliga organisationer, såväl sekulära som kristna, gör enastående insatser till stöd för de utsatta EU-medborgarna. På vissa håll har de lyckats – ofta i samarbete med den kommunala förvaltningen – finna lösningar för övernattningarna. I andra fall har de kunnat ordna utbildning i visst hantverk som sedan gett en del inkomster.

Räddningsmissionen i Göteborg har öppnat en särskild förskola med en verksamhet som i praktiken också fungerar som ett viktigt rådgivningscentrum. Föreningen HEM i Stockholmsområdet driver språkundervisning en helgdag i veckan vilket också ger möjlighet till rådgivning och stöd, inklusive om mänskliga rättigheter.

Avsikten med sådana verksamheter är att bidra till något som kan vara till nytta för besökaren vid hemkomsten.

REGERINGENS ÅTGÄRDER

Alliansregeringen hann inte göra mycket i den här frågan före valet 2014. Den förberedde dock ett beslut som den röd-gröna regeringen sedan fullföljde i januari 2015: att utse en nationell samordnare för utsatta EU-medborgare.

Behovet av samordning var uppenbart. De konkreta problemen i bemötandet av EU-medborgarna ligger i huvudsak på kommunerna och på landstingen när det gäller sjukvård. Det bedömdes också som viktigt att utveckla samarbete mellan myndigheter och frivilliga organisationer i denna fråga.

En tidigare statssekreterare hos förra justitieministern Beatrice Ask, Martin Valfridsson, utsågs till den uppgiften trots bristande erfarenhet om romska förhållanden och kommunalpolitisk verklighet. Martin Valfridsson skulle ge stöd till myndigheter, kommuner, landsting och organisationer som möter utsatta EES-medborgare som vistas tillfälligt i Sverige.

Hans slutrapport efter drygt ett år innehöll en enda konkret rekommendation: att Länsstyrelsen i Stockholms län skulle få till uppgift att samordna arbetet med utsatta EU-medborgare i de lokala, regionala och centrala myndigheterna.

” De konkreta problemen i bemötandet av EU-medborgarna ligger i huvudsak på kommunerna och på landstingen när det gäller sjukvård.

Det fanns i Valfridssons rapport också en rad åsikter och bedömningar som på sina håll uppfattats som rekommendationer till inte minst kommunerna – trots att socialdepartementet förnekade att de representerade regeringens åsikter. Valfridssons bedömning var bland annat att kommunerna inte skulle erbjuda alternativa boenden efter vräkningar.

Ansvariga statsrådet Åsa Regnér skrev tillsammans med Valfridsson en artikel på DN Debatt. De rekommenderade att enskilda skulle ge bidrag till biståndsorganisationer med verksamhet i Rumänien eller Bulgarien i stället för att ge direkt till besökarna här. Utspelet väckte en viss förundran – bör ministrar verkligen försöka påverka hur människor ska placera sina bidrag till välgörande ändamål?

Ett initiativ av socialdepartementet som däremot välkomnats var kontakter-

na med regeringarna i såväl Bukarest som Sofia i avsikt att inleda en dialog om de förhållanden som pressar ländernas medborgare att söka sig utomlands för att skrapa ihop medel för sin försörjning. Även om de konkreta resultaten ännu inte är synbara finns förhoppningar om att detta samarbete ska leda till meningsfulla reformer. Härtill behövs också ett samspel mot EU-systemet.

Socialstyrelsen har fått i uppdrag att ge vägledning till socialtjänsten i kommunerna om hur den bör bemöta EU-medborgarna, inklusive barn, när dessa är medföljande.

Betydelsefullt är också att arbetet på Länsstyrelsen i Stockholms län kommit i gång och att ett kompetent team rekryterats för den uppgift Valfridsson skisserade. Det var sannolikt störande att diskussionen om ett förbud tog fart under teamets första tid, de var förstas medvetna om att ett sådant beslut skulle ha förändrat förutsättningarna radikalt.

”

DEBATTEN

ALLIANSPARTIERNA OCH SVERIGEDEMOKRATERNA

I valrörelsen 2014 drev Sverigedemokraterna en kampanj under mottot "Stoppa det organiserade tiggeriet". Själva budskapet – som preciserades för dem som besökte deras valstugor – var att de som sågs tigga på trottoarerna hade kopplingar till den organiserade kriminaliteten och att verksamheten måste stoppas genom ett tydligt förbud och utvisningar. Måltavlan var förstas EU-medborgarna från Rumänien och Bulgarien.

Moderaterna avvisade först förslag om tiggeriförbud men började senare närma sig SD:s hållning, i ett första steg genom att propagera för lokala förbud och för att sedan kräva lagstiftning om totalt förbud. Moderaterna i Stockholm krävde krafttag mot uteliggarna bland besökarna och begärde att ordningsvakter borde få polismandat för att kunna genomföra vräkningar.

Centerpartiet har i denna fråga – liksom om migrationspolitiken – marke-

” Moderaterna i Stockholm krävde krafttag mot uteliggarna bland besökarna och begärde att ordningsvakter borde få polismandat för att kunna genomföra vräkningar.

rat en oberoende hållning och krävt en mer humanitär politik. Det föranledde SD att utesluta det partiet i en invit till de övriga i alliansen om ett gemensamt förslag i riksdagen för att kriminalisera tiggande.

Kristdemokraterna står inte heller bakom M-SD-kravet på förbud men vill att kommunerna ska få större befogenheter att använda ordningsregler mot tiggeri på olämpliga platser.

Liberalerna avvisar förslaget om kriminalisering och har presenterat ett mer utarbetat principprogram i frågan. Det inleds med följande text:

”Liberalerna vill se insatser som gör att färre behöver tigga och att flera ska få hopp om framtiden i sitt hemland. En politik som fokuserar på orsakerna till varför människor kommer hit för att tigga – men som samtidigt möter människor här med värdighet och medmänsklighet.”

FÖRBUDSIVRARNÄ I MODERATA OCH LIBERALÄ TIDNINGÄR

Svenska Dagbladet, Expressen och Göteborgs-Posten har alla tre publicerat upprörda ledarkommentarer om att regeringen måste göra någöt åt "tiggeriproblemet". Alla tre har krävt förbud.

I en huvudledare hyllade SvD en grovt antiziganistisk skrift som inte bara krävde kriminalisering av besökarnas tiggande utan också stränga straff för den som ertappas med att trotsa lagen. Den som inte kan betala de dryga böterna ska fängslas och sedan utvisas.

I en annan ledarartikel, som handlade om nedsmutsning på en lekplats, åberopades en städare som sade "De betar sig inte som människor" (just den passusen togs bort i nätbilagan, dock utan förklaring). I samma artikel sades att "Tiggandet är ovärdigt" och "Förbud är den enda lösningen".

Expressen har också moraliserat mot bristen på krafttag mot dem som tigger. Att inte förbjuda tiggeri bidrar enligt ledarsidan till att permanenta "fenomenet". Ett förbud däremot, påstår den, skulle kunna bidra till att lösa mycket av de sociala problem som följer i tiggeriets spår.

Göteborgs-Posten går på samma linje. Ett argument som lyfts är de sanitära olägenheterna. Ledarredaktionen snuddar inte vid tanken på förebyggande åtgärder som till exempel fler offentliga toaletter utan kräver förbud.

Ett markant undantag har varit Aftonbladets ledarredaktion som gjorde ett studiebesök till Rumänien vilket följdes av en mångsidig bevakning som betonade romernas svåra situation och vårt ansvar att inte bidra till ytterligare svårigheter för denna Europas mest nedtrampade och diskriminerade minoritet.

I en huvudledare hyllade SvD en grovt antiziganistisk skrift som inte bara krävde kriminalisering av besökarnas tiggande utan också stränga straff för den som ertappas med att trotsa lagen.

”

FRIVILLIGÄ ORGANISATIONER

Flera oberoende organisationer har vuxit fram i olika delar av landet med inriktning på att stödja de utsatta EU-medborgarna. Många av dessa initiativ har varit spontana och helt utan finansiellt stöd från stat eller kommun.

Röda Korset har – vid sidan om verksamheten i Rumänien – haft rådgivning och erbjudit viss sjukvård. Föreningen Läkare i världen har haft medicinsk mottagning som varit viktig inte minst för kvinnorna bland besökarna. Civil Rights Defenders har bidragit med juridisk rådgivning.

Föreningen HEM har varit mycket aktiv både genom direkta stödinsatser såsom språk- och samhällsundervisning men också tagit sig rollen att bevaka besökarnas rättigheter och vara en brygga till myndigheterna.

I Göteborg har inte minst Räddningsmissionen spelat en viktig roll på flera plan. Den har drivit en förskola för de barn som funnits bland besökarna i staden; förskolan har i praktiken också blivit ett rådgivningscenter för EU-medborgare i alla åldrar.

Räddningsmissionen har också stått som värd för en större konferens två år i rad för grupper från hela landet som engagerat sig för besökarnas sak. Där har en samlad strategi utvecklats för denna folkrörelse.

Kristna samfund i Sverige har försvarat EU-medborgarnas rättigheter i ord och handling. De har fått inspiration och vägledning av Lutherska världsförbundets upprop Ett upprop för rättvisa och värdighet för romer. En av rekommendationerna var att ge stöd till utveckling för hållbar försörjning och minskad fattigdom exempelvis genom "utbildning, inkomstgenererande projekt, företagsekonomisk rådgivning och stöd för att utveckla små och medelstora företag, liksom möjligheter till anställning, också i kyrkorna".

En annan rekommendation var att romer borde bekräftas som förändringsaktörer, att deras röst i samhället ska stärkas och att arbete i romska frågor alltid ska ske tillsammans med romer.

I Stockholm tog Mats Åberg, Hans Caldaras och undertecknad initiativ till ett nätverk för de organisationer och enskilda som kände behov av samordning och problemlösning. Detta nätverk fungerar helt frivilligt och har ingen ekonomi. Till mötena har kommit företrädare från bland andra Civil Rights Defenders, Amnesty, Röda Korset, Hjärta till hjärta, Föreningen HEM, Ny Gemenskap, Svenska kyrkan, Erikshjälpen, Filadelfia, Frälsningsarmén och Tro och Solidaritet. Genom denna samverkan har en dialog inletts med representanter för polisen.

SOCIALDEMOKRATISKA PARTIETS TVEKAN OCH RÖD-GRÖNT STÖD

För det socialdemokratiska partiet har frågan om de utsatta EU-medborgarnas närvaro blivit både en huvudvärk och en het potatis. Opinionen inom partiet har varit delad. Några tyngre företrädare, inte minst förre partiledaren Göran Persson, har gjort skarpa uttalanden om att tiggeriet måste stoppas och förbud införas. Argumentet har varit att det strider mot arbetarrörelsens filosofi att acceptera tiggande.

Samtidigt beslutade Stockholms arbetarekommun – efter en särskild utredning – att anta ett helhetsprogram som inte bara avvisade förslaget om förbud och andra repressiva åtgärder utan också angav en serie åtgärder för att stödja reformer i hemländerna, aktivera EU:s insatser mot misären och diskrimineringen samt behandla besökarna som kommit hit medmänskligt i linje med principer för mänskliga rättigheter. Partiets sidoorganisationer, inte minst de kristna socialdemokraterna i Tro och Solidaritet, har aktivt stöttat denna hållning.

Dagarna före jul 2016 uttalade Stefan Löfven i Aftonbladet att tiggeriet måste stoppas. Tyvärr gav den publicerade texten intrycket av att det var åsynen av tiggarna som var problemet snarare än de förhållanden som pressar människor att vädja om hjälp. Oklarheten återspeglades också i hans uttalande om att förbud eller krav om särskilt tillstånd var möjligheter som måste undersökas. Bland dem som reagerade tydligt mot tanken på sådana åtgärder var kommunalstyrelsens ordförande i Göteborg, Ann-Sofie Hermansson, som skrev på DN

Debatt:

"Jag kan inte förstå mig på mitt partis manövrerande kring ett eventuellt tiggeriförbud. Testballonger och icke-lösningar har inget i socialdemokratien att göra. Jag hoppas att denna dåliga idé i god tid före kongressen kan bytas ut mot en utvecklad reformagenda i tiggerifrågan."

Mångas förhoppning var att partikongressen i april 2017 skulle skapa klarhet. Motioner från föreningar hade kommit in, ingen av dem yrkade på kriminalisering. Förslagen var tvärtom i linje med det program som Stockholms arbetarekommun antagit.

Partistyrelsen valde i sitt utlåtande över motionerna och förslaget till riktlinjer att inte ta upp tanken på ett tiggeriförbud. Men den uttalade sig inte heller tydligt emot ett förbud – trots att detta begärts i motioner från bland annat S-föreningarna i Skurup och Kungsbacka.

Slående var att partistyrelsens formuleringar inte gjorde en tydlig distinktion mellan att motverka tiggeri och att motverka de förhållanden som pressar människor att vädja om hjälp. Det är förstås en avgörande skillnad mellan att attackera symptomen (och därmed människorna) och att fokusera på orsakerna till deras misär. Här hade den ideologiska kompassen inte fungerat.

Detta blev också en huvudpunkt i diskussionerna som fördes om frågan i en s.k. temagrupp på kongressen. Formuleringar i riktlinjerna ändrades till att "motverka tiggeriet och dess orsaker". En annan formulering blev: "Rätten till utbildning, en grundtrygghet vid sjukdom eller arbetslöshet, möjlighet att försörja sig ska gälla i alla EU-länder och för alla landets invånare."

En nyckelmening i den reviderade texten kombinerar kravet på att hemländerna måste ta sitt sociala ansvar med ståndpunkten att de EU-medborgare som kommer hit ska få ett restriktivt mottagande: "Vi behöver både verka för att de som tigger i dag erbjuds ett alternativ i hemlandet samt skärpa och tydliggöra lagar och regler i Sverige."

Texten säger att möjligheten behöver bli bättre att avhysa otillåtna bosättningar, men tillägger efter krav i temagruppen: "samtidigt som de som är på plats måste behandlas rättssäkert och med hänsyn till sin situation". Efter en mening om att ordningslagen bör ses över lades till: "Antiziganism får aldrig accepteras".

I temagruppen krävdes också att kongressen skulle ta tydlig ställning mot förslag om tiggeriförbud och liknande repressiva åtgärder – en markering som flera delegatar kände som viktig med tanke på att såväl SD som Moderaterna drev sådana krav. Partiledningen motsatte sig att den ståndpunkten skulle nämnas i riktlinjerna och kompromissen blev att dess förträdare i temagruppen, Lena Micko, skulle deklarerat muntligt – på partistyrelsens vägnar – att partiet inte stödde förslag om generellt förbud mot tiggeri.

I kongressens slutanförande berörde Stefan Löfvén – som varit frånvarande

Slående var att partistyrelsens formuleringar inte gjorde en tydlig distinktion mellan att motverka tiggeri och att motverka de förhållanden som pressar människor att vädja om hjälp.

”

under delar av förhandlingarna på grund av attentatet på Drottninggatan – också denna fråga. Han påpekade att misären bland dessa människor fanns kvar, att hemländerna och EU måste göra mer och tillade därefter att vi måste "avsluta tiggeriet i Sverige". Vad han avsåg med den formuleringen framgick tyvärr inte. Menade han mer energiska åtgärder mot misärens orsaker eller fanns här en antydning om att tanken om kriminalisering ännu levde kvar?

Delegaterna på kongressen förde inte fram några förslag om tiggeriförbud. Tvärtom visade diskussionerna att det finns en inte obetydlig opinion i partiet för en mer rättighetsbaserad hållning än den som partiledningen fört fram. Även efter de förändringar som gjordes i riktlinjerna kvarstod bland flera delegater ett missnöje med texten. Varför kunde avståndstagandet till förbudskravet bara framföras muntligt?

Till den politiska bilden hör att såväl Miljöpartiet som Vänsterterpartiet har tagit tydligt ställning mot en kriminalisering. På den borgerliga sidan har Liberalerna varit tydligast i stödet för en human hållning medan Moderaterna stegvis anammat SD:s position. Socialdemokratiska partiets linje blir därmed helt avgörande i denna principfråga.

ARGUMENTEN FÖR "HÅRDARE TAG"

De konservativa kraven på kraftfulla åtgärder mot de utsatta EU-medborgarnas närvaro och tiggande har underbyggts med skiftande argument. De mest förekommande har varit att tiggeriet *inte är någon lösning* utan tvärtom *permanentar en ovärdig livsstil*.

Med den utgångspunkten har en del dragit slutsatsen att förbud eller andra liknande åtgärder faktiskt skulle vara en välgärning för de kriminaliserade själva (!).

Ett annat huvudstråk i argumentationen har varit att ansvaret helt ligger på besökarnas *hemländer*. Vi kan inte lösa deras sociala problem, har varit poängen.

Sverigedemokraterna har drivit propaganda om att tiggeriet är en form av *internationell brottslighet*. Expressen och Göteborgs-posten har som argument för tiggeriförbud hävdad att detta skulle stoppa *människohandel*.

Ett vanligt argument har också varit att vi inte kan acceptera *kåkstäder* eller andra olämpliga boenden på privat eller allmän mark. Problem kring *nedskräpning* har betonats.

Alla dessa argument förtjänar att tas på allvar och granskas.

"ATT TILLÅTA TIGGERI ÄR INGEN LÖSNING"

Genomgripande och hållbara lösningar kan bara åstadkommas genom politiska reformer och attitydförändringar, inte minst bland berörda beslutsfattare.

Förbud och andra repressiva åtgärder erbjuder ingen lösning, tvärtom. Sådana åtgärder här skulle inte leda till en politisk kursändring i hemländerna. Däremot skulle de sannolikt utnyttjas av extremistgrupper som ett bevis för att dessa människor också utomlands ses som kriminella eller på annat sätt oönskade.

För den enskilde som vädjar om hjälp och får ett visst gensvar innebär den hjälpen självklart ett plus. Situationen för de som besökt Sverige och kunnat sända hem litet pengar har faktiskt förbättrats något, inte minst för barnen.

Förbud och andra repressiva åtgärder erbjuder ingen lösning, tvärtom.

”

En diskussion har förts om det är effektivare att ge pengar till biståndsorganisationer eller direkt till den enskilde (märkligt nog har regeringsföreträdare markerat åsikter i den frågan).

Svaret är inte självklart. Organisationerna kan genom sitt arbete påverka strukturer och även etablera en dialog med beslutsfattare. Detta är naturligtvis svårt för den enskilde som däremot inte belastas av administrativa kostnader när de får ett bidrag. De har en total motivation att använda stöd för vad som absolut behövs. Detta är ett effektivt bistånd i det enskilda fallet.

Många av dem som engagerat sig för besökarnas rättigheter ger stöd både till enskilda och till organisationer.

"TILLÅTS TIGGERI PERMANENTAS DEN VERKSAMHETEN"

Det finns ett element av förmynderitänkande i det argumentet, som om de besökande inte skulle veta sitt eget bästa.

För den enskilde handlar det om det minst dåliga alternativet. Så länge man inte kan försörja sig och sina barn där hemma kommer drivkraften att försöka hitta medel till försörjning utomlands.

Vad vi vet är att i de fall situationen förbättrats och när försörjning blivit möjlig på hemorten, då har utlandsresandet upphört.

"DET ÄR OVÄRDIGT ATT TIGGA (ELLER ATT GE TILL DEN SOM TIGGER)"

Ordet "värdighet" har använts i en rad inlägg med krav på repressiva åtgärder. Tanken är att det är ovärdigt att tigga och att hjälpa den vädjande bidrar till en ovärdig verksamhet. Ordet "förnedring" har också använts för samma budskap.

Det är viktigt att just värdigheten i vår relation till dessa besökare provas. Men det kräver ett försök att förstå deras verklighet. Det ovärdiga, det förnedrande är diskrimineringen och de svåra livsförhållanden som gör att de måste söka hjälp. Det lindras inte av att vi fördömer deras hjälpsökande, tvärtom. När vi vänder ryggen till förstärker vi bara förnedringen.

"DET ÄR HEMLÄNDERNAS MYNDIGHETER SOM HAR ANSVARET"

Ja, hemländerna har ett huvudansvar och det är centralt att våra myndigheter och frivilliga organisationer försöker upprätta relationer som påskynda reformarbetet där. Även EU har ett ansvar och vi har ett ansvar att påverka unionen till mer effektiva insatser i dessa länder.

Vårt eget ansvar ligger i att bidra genom dessa kanaler men också att bemöta dem som kommit hit på ett medmänskligt sätt och, när möjligt, göra vistelsen här till en språngbräda till en bättre tillvaro där hemma.

"TIGGERIET ÄR EN KRIMINELL VERKSAMHET ELLER UPPMUNTRAR KRIMINALITET"

Sverigedemokraternas propaganda är osann. Besökarna här är vanligtvis organiserade inom en familjegrupp där man hjälper varandra; det är något helt annat än maffiaverksamhet.

Däremot måste det slås fast att besökare själva varit offer för kriminalitet. De har drabbats av hatbrott, en del av våldsamt slag, av inhemska extremister.

Några av dem har också utsatts för hotelser och övergrepp från kriminella element som kommit från hemlandet för att försöka lägga beslag på pengar som tiggats ihop. Det har också funnits fall av ren människohandel för tiggeri eller prostitution. Sådana brott måste bekämpas och det är positivt att problemet nu prioriteras av såväl regeringen som polismakten.

Det är viktigt att förstå att i detta är de utsatta EU-medborgarna offer, inte förövare.

"LAGEN MÅSTE GÄLLA ÄVEN TIGGARNÄ; DE KAN INTE SLÄ LÄGER VAR SOM HELST"

Självklart inte. Frågan om övernattningsarna måste få en lösning. Grundproblemet är att de utsatta EU-medborgarna inte har medel att ta in på hotell eller ens vandrarhem. Några har fått en begagnad husvagn eller skrotfärdig bil men inte kunnat hitta en plats där de kan ställa den. Campingplatserna har inte heller varit tillgängliga. Härbärgena, åtminstone i Stockholm, löser bara en del av problemet. De har för få platser för att fylla behoven och antalet övernattnings har begränsats (vanligtvis fem nätter).

Med andra ord, för litet har gjorts för att erbjuda en rimlig möjlighet för de besökande EU-medborgarna att finna en tillåten, enkel plats för övernattnings. Intressant är att det i vissa kommuner, där den politiska viljan funnits, varit möjligt att hitta sådana lösningar. Lunds kommun har varit ett föredöme i detta.

Vad som inte varit en lösning är de upprepade (och kostsamma) avhysningarna som drivit EU-medborgare från plats till plats utan att få information var de skulle kunna övernattnings lagligt. Om den egentliga avsikten varit att göra livet för besökarna så svårt och osäkert här att de skulle valt att aldrig komma hit, så har också den strategin misslyckats. Andra faktorer avgör, framförallt situationen där hemma.

Med andra ord, för litet har gjorts för att erbjuda en rimlig möjlighet för de besökande EU-medborgarna att finna en tillåten, enkel plats för övernattnings.

”

"TIGGARNÄ SKRÄPAR NED"

Inte minst Svenska Dagbladets ledarsida har gjort ett stort nummer av de sanitära olägenheter som besökarna orsakat. Också i det fallet finns en verklighetsbakgrund. Men även detta bottnar i att rimliga förebyggande åtgärder undvikits.

Det tidigare socialborgarrådet i Stockholm sade nej till ett förslag om att ställa ut fler mobila utetoaletter med argumentet att detta skulle locka fler "tiggare" till staden.

Kort sagt, detta problem kan lösas – om det finns en politisk vilja. Det förblir ett problem så länge ansvariga politiker vill använda nedskräpning som ett motiv för att driva bort EU-medborgarna.

KOMMENTARER TILL FÖRBUDSIVRARNAS ARGUMENTATION

Tyngdpunkten i förbudsivrarnas argumentation har varit våra besvär vid mötet med dessa besökare. De har stört vår tillvaro och vår stadsbild. Vi vill helt enkelt inte se "tiggare" på våra gator.

Vad som saknats har varit en seriös granskning av varför de kommer hit – alltså deras situation i hemländerna. Den förhållandevis omfattande medierapporteringen från framför allt Rumänien har gett föga avtryck i de liberala och moderata ledarsidor som gått i spetsen för förbud.

Bortsett från Sverigedemokraternas utspel kan man inte säga att förbudsivrarna använt öppet rasistiska argument. Samtidigt står det klart att de ignorerat den antiziganistiska dimensionen till varför dessa människor kommer hit. Principer om mänskliga rättigheter nämns inte. Och för någon medmänsklig empati har det inte funnits utrymme.

Att högerextremister skulle utnyttja denna fråga för sina politiska syften var knappast oväntat. Mer märkligt är att så många politiker och opinionsbildare på den demokratiska sidan haft svårt att applicera sin människosyn på situationen för dessa individer. Denna tvekan bidrog till att extremisternas agenda fick stort utrymme vilket i sin tur kanske kan förklara varför alltför många normalt kloka politiker känt ett behov av att prata om "hårdare tag" snarare än att penetrera misärens rötter.

Papusa, en av människorna som vädjar om vårt stöd

*Papusa Cierauru, 81, från Rumänien (här tillsammans med skrif-
tens författare) överlevde folkmordet mot romerna under andra
världskriget. Hon är en av "tiggarna" i centrala Stockholm.*

*Det var under vintern 1942 som fascistregimens soldater kom till
hennes hem utanför staden Buhusi i nordöstra Rumänien. De tving-
ade familjen att tillsammans med andra romer börja en vandring
som kom att ses som romernas dödsmarsch. I över tjugo mil måste
de ta sig fram i djup snö – till andra sidan floden Dneistr till vad
som nu är Transnistrien. Omkring hälften av den romska befolk-
ningen miste livet – många sköts ihjäl av vakter, andra gick under
av svält och sjukdomar. Fyra av Papusas syskon dog, men hon och
två syskon överlevde.*

*Hon överlevde också vandringen tillbaka till Rumänien sedan den
sovjetiska röda armén anfallit romernas läger i Transnistrien. Det
är ett under att hon lever och har kunnat leva så länge, menar hon
själv.*

*Nu är hon helt inriktad på att försöka få ihop pengar för att ge
sina älskade barnbarn en chans till en hygglig framtid. Själv fick
hon aldrig en möjlighet att lära sig läsa och skriva.*

EN HUMAN STRATEGI FÖR RÄTTVISA OCH FÖRÄNDRING

Närvaron av fattiga människor från andra EU-länder som ses tigga på våra trottoarer och andra offentliga platser har väckt starka reaktioner. Detta är en politisk utmaning som måste hanteras med klokskap, medmänsklighet och respekt för såväl lagar som normer för mänskliga rättigheter. Samt med en inriktning på att den bakomliggande diskrimineringen och sociala misären verkligen får en bestående lösning.

Ingen vill se människor tigga, men frågan är vad vi gör för att slippa den åsynen. Kraven på tiggeriförbud och andra repressiva åtgärder bör avfärdas. Om de genomfördes skulle det möjligen driva iväg besökarna men självfallet inte underlätta deras situation. Tvärtom, uppenbar risk skulle finnas för att kriminella krafter gavs möjlighet att exploatera dessa desperata, utblottade människor för prostitution och människohandel.

Vi bör inte acceptera tanken att vi ska behandla dem hårt för att hindra andra från att komma hit. En medmänsklig, solidarisk hållning måste innebära ett stöd till dessa människors kamp mot fattigdomen. Det är misärens och utanförskapets rötter som måste tacklas.

Det helhetsprogram som presenteras i denna skrift bygger på tre pelare:

- ♦ Stöd till ett reformarbete i hemländerna, inklusive åtgärder mot antiziganismen.
- ♦ Aktivering av EU för stöd till sådana reformer.
- ♦ Medmänskligt bemötande av de utsatta EU-medborgare som kommer till Sverige.

HEMLÄNDERNA

Ytterst få av de som kommer hit från Rumänien eller Bulgarien tänker sig att stanna här; de har sina rötter och sina familjemedlemmar där hemma.

Samtidigt är det svårigheterna, orättvisorna där som drivit dem utomlands i en närmast desperat förhoppning att skrapa ihop medel att stödja sina barn och ge dem en chans till en bättre framtid än den som de själva kunnat få.

Några aspekter måste vi försöka förstå. En är att den ekonomiska utveck-

lingen i dessa två länder halkar efter andra delar av Europa; fattigdomen är vitt spridd och arbetslösheten hög. En annan är att de rasistiska fördomarna mot romer är mycket vanliga och har djupa historiska rötter.

I vad som nu är Rumänien var romerna slavar ända fram till mitten av 1800-talet vilket kom att prägla deras ställning i samhället länge därefter. Under andra världskriget deporterade den fascistiska regimen med ohyggligt brutala metoder i stort sett alla romer till vad som nu är Transnistrien. Ungefär hälften av dem avled av svält, sjukdomar, andra umbäranden och vakternas övergrepp.

Under den kommunistiska tiden fick många ett jobb – det ingick i regimen ideologiska självbild – men romerna fick ingen upprättelse utan förblev en ned-trampad minoritet.

I såväl Rumänien som Bulgarien utgör romerna omkring 10 procent av be-folkningen; de uppskattas vara cirka 2 miljoner respektive 700 000. Motsvarande andel skulle i Sverige innebära en miljon romer, alltså ungefär tjugo gånger fler än i dag.

Vi bör söka vägar att positivt påverka deras situation i hemländerna. De po-litiska kontakter som har tagits och de oberoende biståndsprojekt som inlett pekar i rätt riktning och kan vidareutvecklas. Samarbete mellan kommuner där och här kan bli till ömsesidigt gagn och bör definitivt utvecklas.

Socialdepartementet i Stockholm har inlett en dialog om samarbete med motsvarande ministerier i Bukarest och Sofia. Än förefaller resultaten blygsamma men ett visst ömsesidigt förtroende har uppenbarligen byggts upp. Viktigt är att denna dialog vidareutvecklas och blir mer konkret.

Sveriges Kommuner och Landsting har fått bidrag för att utveckla initia-tiv för samverkan mellan kommunala myndigheter i respektive land. Några kommuner, bland annat Linköping, har gått i spetsen och tagit kontakt med de tiggandes hemkommuner. Några har också etablerat vänortskontakter. Sådana initiativ har potential att bli värdefulla, till exempel för uppföljning av erfarenheter som besökare plockat upp under vistelser i Sverige.

En rad svenska frivilliga organisationer bedriver en form av biståndsverksamhet i framför allt i Rumänien men också i en del fall i Bulgarien

I Sölvesborg togs ett intressant initiativ – med stöd av en rumänsk konsul. Kontakt etablerades med arbetsgiva-re i Rumänien och matchning förbereddes så att besöka-re skulle kunna få anställning vid återkomsten hem.

En rad svenska frivilliga organisationer bedriver en form av biståndsverksamhet i framför allt Rumänien men också i en del fall i Bulgarien. Totalt beräknas 39 or-ganisationer ha någon verksamhet i Rumänien och åtta i Bulgarien (sex av dem finns i bägge länderna). Bland dem

finns Röda Korset, Rädda Barnen, Svenska kyrkan, Hjärta till hjärta, Erikshjälpen och Hoppets stjärna.

Genom sin humanitärt inriktade närvaro har de också en viss möjlighet att resa konkreta problem med såväl lokala som centrala myndigheter. Ett problem som tagits upp är oklarheter om ägandet av den mark där romska familjer bosatt sig vilket skapar risk för vräkningar. Vissa framsteg har också gjorts i den frågan.

Ett område som skriker efter mer utbyten gäller rätten till hälsa som blivit ett problem också för personer på besök i Sverige. Här fordras genombrytande reformer, inklusive att säkerställa att alla medborgare i hemländerna är sjukförsäkrade och har täckning även utomlands.

I enskilda fall har den rumänska ambassaden lyckats lösa akuta problem med sjukvårdskostnader, men det är systemförändringar som egentligen behövs.

Det är viktigt att vara medveten om att det finns politiker och tjänstemän liksom grupper och enskilda i såväl Rumänien som Bulgarien som verkligen arbetar för romernas rättigheter. Och de önskar dialog och erfarenhetsutbyte.

Slutsatsen är att det är angeläget att det inledda kontaktarbetet – på alla plan och mellan aktörer på olika nivåer – fortsätter och det med ytterligare energi.

I enskilda fall har den rumänska ambassaden lyckats lösa akuta problem med sjukvårdskostnader, men det är systemförändringar som egentligen behövs.

”

EUROPEISKA UNIONEN

Inom ramen för EU bör större insatser göras för att hejda fattigdomen i dessa länder och för att motverka de attityder som skapat det utanförskap som drabbar inte minst den romska minoriteten.

EU-kommissionens initiativ – med väsentligt bidrag från Allan Larsson, kommissionens särskilde rådgivare – att utveckla unionens ”sociala pelare” skulle kunna underlätta dessa strävanden. Svenska representanter, också de parlamentariska, har i detta sammanhang ett viktigt uppdrag inom EU-systemet.

Kommissionen har genom åren bidragit generöst till fattigdomsbekämpning i såväl Rumänien som Bulgarien. Administrativa flaskhalsar har stegvis vidgats och uttaget av tillgängliga fondmedel har ökat. De omfattande åtgärderna mot korruptionen i Rumänien har också hjälpt dessa processer. Ett särskilt ministerium har organiserats i Bukarest för hanteringen av EU-bidragen.

Uttaget ur de fonder EU avsatt för projekt i Rumänien och Bulgarien har ökat när vissa krav på egeninsatser och självstart har mildrats. Kvar finns dock flera problem. Ett är att projektfinansieringen är alltför kortsiktig (normalt tre år) vilket skapar osäkerhet i planeringen. Ett annat är att alltför liten koppling görs till att främja projekt som ger bestående sysselsättning. Fortfarande finns en tendens att glömma principen om att reformerna måste genomföras *med* romerna, inte bara *för* dem.

Länge behandlade EU situationen för romer i dessa länder enbart som en social fråga. I de planer och strategier som utarbetades och kommenterades fanns mycket liten betoning på antiziganismen och dess konsekvenser. Det finns nu vissa tecken på att det håller på att rättas till, inte minst efter framstötter från den tyska regeringen som organiserat konferenser med det syftet.

Samtidigt har Europeiska revisionsrätten (European Court of Auditors) kritiserat kommissionens arbete i denna fråga på en rad punkter: samordningen

mellan olika aktiviteter har brustit; den statistiska basen är oklar; åtgärder mot diskrimineringen och själva antiziganismen har alltså fått låg prioritet; och för lite uppmuntran har getts till romskt deltagande i planering och utförande.

Europaparlamentet har granskat den kritiken och redan tidigare begärt att själva termen antiziganism (anti-Gypsyism) skulle börja användas inom EU-systemet för att understryka att diskrimineringen av romer bottnar i en form av rasism.

Parlamentet – inte minst efter initiativ från Soraya Post (Fi) – verkar också för en omorganisation inom kommissionen för att säkerställa att arbetet för romernas rättigheter får rimlig prioritet. Det handlar faktiskt om Europas största etniska minoritet. Och den mest nedtryckta och diskriminerade. Deras situation är en skam för hela Europa.

BEMÖTANDE I SVERIGE

Förutom att intensifiera kontakterna med hemländerna och att försöka aktivera EU för romernas rättigheter där, har vi en möjlighet här hemma att ge ett stöd till de EU-medborgare som kommer hit. Vi bör bemöta dem medmänskligt och med respekt för deras utsatta situation (som Liberalerna betonade i sitt program och som citerades tidigare i texten).

Rädslan för att ett mer humant bemötande skulle föda en massinvasion saknar verklighetsgrund. Den som känner situationen vet att det är andra faktorer

som påverkar dessa resor. Däremot skulle program för att öka besökarnas möjligheter att etablera sig vid hemkomsten, som exempelvis småföretagare, kunna bidra till ett steg ut ur misären.

Det skulle behövas en sorts nationellt program för bemötandet av de utsatta EU-medborgarna. En svårighet är förstås att en rad av de önskade åtgärderna måste vidtas

på kommunal nivå och – när det gäller hälsofrågorna – i landstingens regi.

Det uppdrag som Länsstyrelsen i Stockholms län har att samordna initiativen på lokal och regional nivå behöver uppbackning inte bara av Sveriges Kommuner och Landsting utan också av myndigheter som Socialstyrelsen och Polisen men också av själva regeringen.

Den kommunala självstyrelsen måste givetvis respekteras men en samordning ändå eftersträvas för en likabehandling. Det är vidare angeläget att myndigheter på alla nivåer är öppna för samverkan med frivilliga organisationer.

” Rädslan för att ett mer humant bemötande skulle föda en massinvasion saknar verklighetsgrund.

Det är några aspekter som särskilt bör prioriteras:

Övernattningarna: konstruktiva lösningar måste hittas för att säkerställa att de fattiga besökarna får en rimlig möjlighet att sova säkert på en tillåten plats.

Avhysningarna: genom att lösa problemen med övernattningarna förebyggs också behovet av avhysningar. Om sådana av något skäl ändå blir nödvändiga måste de genomföras humant enligt internationella normer, inklusive med erbjudande om ett alternativ i form av temporära övernattningsmöjligheter och säkra utrymmen för förvaring av de evakuerades tillhörigheter.

Hatbrotten: sådana brott måste utredas med prioritet och förövare ställas inför rätta.

Olagliga utnyttjanden: människohandel eller annat utnyttjande av de utsatta EU-medborgarna måste bekämpas effektivt av rättssystemet oavsett vilka som är förövare.

Hälso- och sjukvård: akut sjuka besökare måste kunna få vård även när de är här – utan hot om livslånga skulder. Detta måste klaras ut mellan regeringarna. Läkare i världen bör ges stöd i sitt viktiga arbete.

Jobb och vuxenutbildning: Ett mål bör vara att besöket i Sverige blir meningsfullt och om möjligt en erfarenhet som öppnar för nystart vid hemkomsten. Helt enkelt att bidra till att inge *hopp om en framtid*. Möjligheten till tillfälliga jobb med lön bör undersökas konstruktivt och den riktade undervisning som frivilligorganisationer redan erbjuder bör stödjas med en ambition att utvidga den verksamheten.

HELHETSPROGRAMMET I PUNKTFORM

REFORMER I HEMLÄNDERNA

- ♦ Regeringens inledda dialog med myndigheter i Rumänien och Bulgarien bör vidareutvecklas i syfte att skydda minoriteters mänskliga rättigheter, och inte minst motverka antiziganismen.
- ♦ Arbete med att etablera direkta kontakter mellan svenska kommuner och kommuner i Rumänien och Bulgarien bör uppmuntras. I detta har Sveriges Kommuner och Landsting en viktig roll.
- ♦ Svenska frivilligorganisationer med verksamhet i EU-medborgarnas hemländer bör ges stöd. Deras erfarenheter och kunskap om lokala förhållanden bör välkomnas inför politiskt beslutsfattande.
- ♦ Det akuta problemet om de besökande EU-medborgarnas försäkringsskydd vid sjukdom måste lösas i kontakter med myndigheterna i dessas hemländer.

EUROPEISKT SAMARBETE

- ♦ Regeringen bör ta initiativ på EU-nivå för att skydda den fria rörligheten inom unionen, vilket skulle kräva en förstärkning av medlemsländernas sociala välfärdssystem och en för det ändamålet lämplig utveckling av EU:s sociala dimension. Dagordningen vid EU:s sociala toppmöte i Göteborg i november 2017 bör prioritera denna ambition.
- ♦ Såväl regeringen som ledamöter av Europaparlamentet bör verka för en uppgradering av EU:s arbete för minoriteters medborgerliga, politiska, sociala, ekonomiska och kulturella rättigheter. Därvid bör skyddet för de romska gruppernas rättigheter ges prioritet.

- ♦ Svenska representanter bör verka för en förbättrad samordning inom kommissionen i frågor som berör den romska minoriteten. Strukturen för detta bör ges särskild auktoritet genom att organisatoriskt stå direkt under kommissionens högsta ledning.
- ♦ Själva inriktningen av EU:s arbete för romernas rättigheter bör inkludera inte bara sociala insatser utan också tydliga och effektiva åtgärder mot diskrimineringen, mot antiziganismen (anti-Gypsyism).
- ♦ Europarådets arbete för romernas rättigheter bör ges starkt svenskt stöd och domstolens beslut följas upp på politiskt plan.
- ♦ Svenska företrädare bör uppmuntra ett mer konstruktivt samarbete mellan EU, Europarådet, Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) och relevanta FN-organ i frågor om romers rättigheter.

ÅTGÄRDER I SVERIGE

- ♦ Samrådet mellan våra kommunala myndigheter och frivilliga organisationer om de besökande EU-medborgarnas situation bör vidareutvecklas. Ett sådant samarbete kan erbjuda goda lösningar om bland annat övernattningsmöjligheter och informations- och rådgivningscenter.
- ♦ Effektiva åtgärder måste sättas in mot de frekventa hatbrott som riktas mot besökande EU-medborgare. Polis och åklagarmyndigheter bör få stöd till en kraftig uppgradering av insatserna mot dessa förbrytelser. Åtgärder krävs också för att erbjuda skydd för offer eller vittnen som anmäler övergreppen.
- ♦ De kriminella element från hemländerna som försökt utnyttja dessa människors utsatta situation i exploaterande syfte måste motverkas med effektiva polisiära insatser. Även om dessa fall inte varit många är det viktigt att de stoppas med stor prioritet.
- ♦ Boendefrågan måste lösas. Tidiga och förebyggande insatser bör göras i kommunerna för att undvika spontana bosättningar på platser där dessa vore olagliga eller på annat sätt olämpliga. Detta kräver en beslutsamhet att skapa tillgång till tillåtna, lämpliga och människovärdiga alternativ för tillfälligt och billigt boende. Arbetet i kommuner där detta redan uppnåtts är goda modeller.
- ♦ Avhysningar – när sådana är nödvändiga – bör enbart kunna genomföras enligt de humanitära och rättighetsbaserade riktlinjer som utarbetats av Europarådets kommitté för sociala rättigheter om förvarning, möjlighet till överklagande, meningsfull dialog och alternativa övernattningsmöjligheter.

- ♦ Åtgärder bör vidtas i kommunerna för att förbättra kommunikationerna med de besökande – såväl direkt som via frivilliga organisationer. De så kallade uppsökarteamen, där de finns, har kunnat spela en viktig, positiv roll. I kommuner med ett antal besökande EU-medborgare bör särskilda informations- och rådgivningscenter etableras. I direkta kontakter med besökarna måste företrädare för myndigheterna vara beredda att använda tolkar – något som inte minst polisen alltför ofta missat.
- ♦ De enskilda, frivilliga organisationer som bedriver professionellt arbete för besökarnas hälsa och sociala situation, inte minst bland utsatta kvinnor, bör få erkännande och stöd från kommuner och landsting.
- ♦ Volontärinsatser för att göra de besökande EU-medborgarnas vistelse meningsfull i ett längre perspektiv bör ges stöd. Det gäller exempelvis upplysning och rådgivning, grundläggande utbildning samt verksamhet som kan ge framtida jobb och försörjning.
- ♦ Utsatta EU-medborgare måste ha konkreta, praktiska möjligheter att genom arbetsförmedlingen söka arbete på samma villkor som andra EU-medborgare.
- ♦ Personal inom de olika förvaltningarna med uppgift att relatera till besökande EU-medborgare bör få information om relevant lagstiftning liksom om normer i barnkonventionen och andra internationella fördrag om mänskliga rättigheter.

REFERENSER

- Caldaras, Hans: *I betraktarens ögon*. Förlag Bladh by Bladh. 2015.
- Cederberg, Irka: *Född fördömd*. Romerna – ett europeiskt dilemma. Leopard förlag 2010.
- Civil Rights Defenders: *Utsatta unionsmedborgare i Sverige: Statens skyldigheter enligt internationella människorättsnormer, EU-rätt och svensk rätt*. December 2015.
- Commissioner for Human Rights, Council of Europe: *Human rights of Roma and Travellers in Europe*. 2012.
- Council of Europe: *Roma History*. Factsheets on Roma History. 2010 updated.
- Ds 2014:8. Den mörka och okända historien. Vitbok om övergrepp och kränkningar av romer under 1900-talet.
- Expo: *Hatet på gatan och på nätet. #2* 2015.
- Fundamental Rights Agency: *Situation of Roma in 11 EU Member States*. 2012.
- Hancock, Ian: *We are the Romani people*. University of Hertfordshire Press. 2003.
- Oldberg, Erika: *Jag är Gina*. En berättelse om skam och överlevnad i Europa. Leopard förlag. 2016.
- Open Society Foundations: *How EU policies and funds address anti-Gypsyism*. 2017.
- Svenska institutet för Europapolitiska studier: *Social turism? EU-domstolens senaste praxis avseende icke-aktiva unionsmedborgares rätt till förmåner*. 2015.
- SOU 2010:55. Romers rätt – en strategi för romer i Sverige.
- SOU 2016:44. Kraftsamling mot antiziganism. Slutrapport av Kommissionen mot antiziganism.
- SOU 2016:6. Framtid söker – slutredovisning från den nationella samordnaren för utsatta EU-medborgare.
- SOU 216:70. Ett starkt straffrättsligt skydd mot människohandel och annat utnyttjande av utsatta personer.
- Stockholms arbetarekommun: *Där asfalten slutar*. Rapport samt förslag till handlingsprogram om fattiga EU-medborgare. 2016.
- Truesdson Lars (red): *Mediebilden av romer*. Antologi. Institutet för mediastudier. 2015.
- Unicef och Barnrättscentrum, Stockholms universitet: *Vilka rättigheter har barn som är EU-medborgare och lever i utsatthet i Sverige? En rättsvetenskaplig undersökning av minderåriga unionsmedborgares rätt till utbildning, hälso- och sjukvård samt socialt stöd och skydd*. 2015.

Tankesmedjan Tiden vill stimulera
progressiv debatt kring de avgörande frågor
samhället står inför: globaliseringen, klimatet, arbetslös-
heten och den ökande ojämlikheten i resurser och möjligheter.

Tankesmedjan Tiden vill visa att det är möjligt att göra progressiv politik i en tid som
är både globaliserad och lokal. Vi vill visa att en sådan politik varken behöver vara dogmatisk,
låst vid sin historia eller ett resultat av kortsiktiga kampanjstrategier och triangulering.

Vi ger bland annat ut debattskrifter, tar fram rapporter
och ordnar seminarier.

Tankesmedjan Tiden innefattar även tidskriften
Tiden Magasin.

TANKESMEDJAN TIDEN
BOX 522, 101 30 STOCKHOLM

tankesmedjantiden.se